

Motion till riksdagen

1988/89:Jo321

av Lars Werner m.fl. (vpk)
Skogsbruk och naturvård

Sveriges skogar stod i mitten av fyrtioalet inför en mycket omfattande upprustning. Decenniers plockhuggningar, brist på vägar, otillräckliga återbesogningsinsatser och ren misskötsel skulle äntligen få ett slut. Kalhyggeskogsbruk var på många ställen där virkesförråd låg på tio till femton kubikmeter per hektar den enda möjliga metoden. Kalhyggerna bredde ut sig över väldiga områden. Hormoslyrbesprutning för att bekämpa lövsly var en populär metod bland skogsförvaltare och direktörer. Ingreppen i skogen blev brutala.

Efter omfattande debatt och miljökamp har viss förbättring skett. Skogsvårdsstyrelserna och dess personal har fått bättre kunskaper i naturvård. Skogsarbetarna har också efterhand fått utbildning i samma ämne. Regeringen föreslår i årets budget 100 miljoner till mark för naturvård och hoppas därmed kunna rädda de arealer som utgör den kvarvarande urskogen i vårt land. Detta anslag räcker för i år men får ej betraktas som engångsanslag.

De kemiska bekämpningsmedlen mot lövsly är i huvudsak stoppade i vårt land. Men visst återstår mycket ännu: Stora mängder kväve lakas ut till vattendrag och hav från skogsmark och odlingsmark, översvämningar inträffar som en följd av stora kalhyggen, skogsdikningar på grund av att flottningsdämningarna upphört. Ofta används maskiner med alltför högt marktryck som gör svårutplånliga spår i marken. Alltför stora ingrepp görs också många gånger vid markberedning inför sådd eller plantering men Contortaplanteringen fortsätter. Renbetesinventeringarna har i princip endast inletts. Det finns tecken som tyder på att den mekaniserade gallringen skadar de kvarvarande träden i alltför hög grad och att felaktiga gallringar ofta lett till stormfällda bestånd.

När regeringen i årets budgetproposition lägger fram förslag om ökade resurser för att trygga mark för naturvård, utbildningsinsatser i naturvård för skogsbrukare och minskade anslag till dikningar har regeringen närmast sig de ståndpunkter som vpk intog i sin partimotion om skogsbruket 1987/88:Jo786. Det behövs en nationell naturvårdsstrategi.

Upprätta en nationell naturvårdsstrategi!

För att samordna skyddet av hotade arter, unika naturområden och områden med representativ natur behövs en samordnad, landsomfattande naturvårdsstrategi som kan fungera som underlag för rangordning av skyddsinsatserna och som plan för genomförande av åtgärderna.

Länsstyrelsernas naturvårdsinventeringar, den riksomfattande våtmarksinventeringen, naturvårdsverkets och skogsstyrelsens urskogsinventering samt underlagsmaterial för den fysiska riksplaneringen bör ge tillräckligt underlag för att en sådan strategi skyndsamt ska kunna utarbetas.

Ett viktigt mål för strategin bör vara, att ett representativt urval av svenska skogsmiljöer, tillräckligt stora för att kunna fungera som referensområden för forskningen, skall säkras för framtiden. Strategin bör också syfta till att alla i Sverige spontant förekommande växt- och djurarter bevaras i livskraftiga populationer över hela sina naturliga utbredningsområden. Dessa frågor behandlas också i separata motioner, istället för 5:3, bidrag, naturvården i Sverige, om regnskogar samt miljömotioner.

Restaurera våtmarker

Ur naturvårdssynpunkt är dräneringen av våtmarker en stor förlust. På senare tid har även våtmarkernas betydelse ur miljösynpunkt framstått allt tydligare. Våtmarkerna fungerar som ett reningsorgan – en lever – i naturen och samlar upp och omvandlar många skadliga ämnen, som annars skulle ansamlas i vattendrag. Den omfattande markavvattning som genomförts från 1950-talet har förändrat odlingslandskapet. Den långsamma avrinningen vår och höst har ersatts med en snabb avrinning. Områden som tidigare markavvattnades har förlorat sin produktivitet som jordbruksmark. Statens naturvårdsverk måste få till uppgift att lämna förslag på hur värdefulla våtmarker kan restaureras. Idag pågår markavvattningsföretag framför allt inom skogsbruket, och restriktiviteten måste där ökas, särskilt i landets södra och mellersta delar.

Bygg ut fauna-/floraregistreren!

I flera län har uppgifter om lokaler för sällsynta växt- och djurarter samlats in och ställts till skogsvårdsorganisationens förfogande. Dessa s k fauna- och/eller floraregister har i några fall sammanställts huvudsakligen genom ideella initiativ, av ornitologer eller naturvårdsorganisationer. I andra fall har länsstyrelserna haft huvudansvaret.

Kunskap om förekomsten av hotade och sällsynta arter är en nödvändig förutsättning för att hänsyn ska kunna tas vid planering och genomförande av olika skogsbruksåtgärder. Fauna- och floraregister måste därför byggas upp i alla län. Metoderna för förmedling av information av detta slag mellan länsstyrelserna och skogsvårdsstyrelserna måste utvecklas, och skogsvårdsorganisationens personal måste tränas i att använda registren i sin planerings-, rådgivnings- och tillsynsverksamhet. Särskilda resurser bör tilldelas länsstyrelserna och skogsvårdsstyrelserna för detta ändamål.

Stoppa contortatalen!

Den omfattande planeringen av den nordamerikanska tallen *Pinus contorta* i delar av Svealand och Norrland har lokalt och regionalt inneburit en mycket radikal omvandling av skogslandskapet. En skogsmiljö kan knappast förändras mer genomgripande än genom ett byte av trädslag. Vilka effekter detta

får på markkemin och på skogens växt- och djurliv vet man ännu mycket lite om.

Mot. 1988/89
Jo321

Det har nyligen konstaterats att contortan, tvärt emot vad som påstods när trädslaget introducerades i Sverige, sätter frö och sprider sig sponant även i vårt land. Risken för en okontrollerad spridning av detta trädslag föreligger därmed.

Under det senaste året har också rapporterats att contortan, främst i höjdlägen, drabbats av svåra angrepp av en svamp (Gremmeniella) och att många planteringar slagits ut till följd av svampangreppen. En av de farhågor som contortasatsningens kritiker redan från början gett uttryck för tycks därmed vara på väg att besannas.

Vpk menar att satsningen på Pinus contorta är ett oacceptabelt risktagande med skogen, både som naturmiljö och som virkesproducent. De senaste årens händelser understryker detta. Fortsatt plantering av Pinus contorta måste förbjudas.

Ökade förädlingsinsatser

Förädlingsarbetet för Norrlands inland bedrivs av Institutet för skogsförbättring inom ramen för ett samlat program för hela Sverige. Arbetet sker dels i form av ett treårigt ramprogram, som finansieras med lika delar av staten och branchen (DV, skogsbolag, skogsägareföreningar m fl), dels i form av anslagsforskning och uppdragsverksamhet. Ramprogrammet täcker in förädlingsarbetet med tall och gran, medan förädlingen av björk och contortatall sker med anslag respektive i form av uppdrag. Långsiktigt borde hela förädlingsverksamheten föras in i ramprogrammet med staten som delfinansier. Förhandlingarna inför nästa treårsperiod, som inleds den 1 juli 1990, påbörjas i augusti 1989.

Förädlingsmålen för våra skogsträd omfattar förbättrad hårdighet, tillväxt och virkeskvalitet. Hårdigheten är en nyckelegenskap och en förutsättning för det totala målet. Den är den viktigaste egenskapen för Norrlands inland.

Förädlingsarbetet i Norrland startade senare än i södra Sverige. Det inleddes med plusträdsurval och fröplantageverksamhet i slutet av 1940- och början av 1950-talet. År 1970 inkluderades områdena över 400 meter och norr om polcirkeln i arbetet. Först om några år, dvs 20 år efter fröplantageanläggningen, kommer dessa att ge användbara fröskördar. Dessa första fröskördar är emellertid inte hårdigare än motsvarande beståndsfrö från det område plusträden kommer. Plusträdsurvalet i fält förbättrar enbart tillväxt- och kvalitetsegenskaper.

För att ytterligare förbättra dessa egenskaper samt hårdigheten krävs ett omfattande testprogram, där avkomor från plusträd planteras i experimentplanteringar spridda på många lokaler i Norrlands inland. På basis av dessa tester kan säkra urval göras för en lång rad egenskaper som mäts på träden när de växt upp i den miljö där de skall användas. Med ledning av testresultaten kan träd väljas till fröplantager eller för korsningsändamål, där syftet är att kombinera goda egenskaper i nästa generation. Den egentliga förädlingsverksamheten är nu under uppbyggnad.

I början av 1980-talet valdes en mycket stor förädlingsbas ut, med flera

tusen plusträd från norra Sverige och norra Finland, och nya skarpa testmetoder utvecklades. Med frystester av unga plantor kan hårdigheten värderas på tio månader istället för tio år. För tillväxt och kvalitet behövs fortfarande fältförsök. Under 1980-talet har därför hundratusentals testplanter planterats ut i Norrlands inland.

Med detta nya plusträdsmaterial och frystestresultat kan vi nu välja träd till fröplantager, som förväntas öka överlevnaden med mer än 25 procentenheter. I det pågående plantageprogrammet, som finansieras av markägarna, planteras dessa föräldraträd just nu ut i plantager på olika ställen längs Norrlandskusten. Samtidigt skall dessa träd få bli basen för det egentliga förädlingsarbetet, där de hårdiga träden korsas samman till en ny förädlingsgeneration.

Problemet för skogsbruket är att hårdighetsförädlad frö från nya plantager först kan skördas om ca 20 år, när plantagerna vuxit upp. Ur skogsbrukets synvinkel är det därför omedelbart önskvärt att forskningsresurser satsas på att förkorta väntetiden mellan förädlingsframsteg och den praktiska tillämpningen. Här behövs teknik för sticklings- eller vävnadsförökning samt teknik för intensivt skötta fröplantager i växthus och metoder som möjliggör att pollineringen i intensivplantager eller vanliga plantager kan styras.

Ur långsiktig förädlingsynpunkt behövs resurser för att bibehålla den höga ambitionsnivån vad gäller anläggning och utvärdering av fältförsök samt för att göra korsningar och skapa en ny generation försök, i vilka det framtida högförädlade materialet skall väljas.

Den lokala genetiska variationen måste behållas. Det ovärderliga och oersättliga "genetiska kapitalet" är ju inte bara de olika arternas genuppsättningar utan lika mycket variationerna inom arterna. Skogsbruket har inte beaktat detta tillräckligt.

Välskötta högproduktiva skogar minskar miljöförstöring

Överskottet av koldioxid i atmosfären kan leda till dramatiska förändringar genom den sk drivhuseffekten. Övergödning av jordbruksmark samt nedfall av kväve från luften har delvis bidragit till havsföroreningen i Nordsjön. Svavel- och kvävenedfall från luften försurar skogsmark och vattendrag. Följden av detta blir fiskdöd och skador på ekosystemen. Tillståndet i skogen har stor betydelse för effekterna av många miljöhot.

Flera åtgärder i det moderna skogsbruket medför ökad kväveutlakning till yt- och grundvatten: kalhuggning, avverkning med skördare som lägger hygesavfallet i "kompostliknande" högar, övergång till alltmer omfattande markberedning, utdikning av våtmarker samt tillförsel av kväve genom skogsgödsling.

Läckaget från jordbruket är per hektar mycket större än från skogsbruket, men skogsmarken är i Sverige tio gånger större, så därför är allt som händer med skogen oerhört betydelsefullt. Skogsbruket måste därför ges en inriktning som minimerar kväveläckaget.

För storskaliga kalkningsförsök bör skogsstyrelsen få ett anslag på 10 miljoner kronor.

Snabbväxande lövskog som planteras utmed bäckar och sjöar i jordbruksområden kan ta upp en del av kväveläckaget, men den stora mängden kväve som kommer via våra skogsälvar påverkas bara av ett annat skogsbruk.

Mot. 1988/89
Jo321

Hemställan

Med anledning av det i motionen anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en nationell naturvårdsstrategi,
2. att riksdagen beslutar förbjuda fortsatt plantering av *Pinus contorta*,
3. att riksdagen hos regeringen begär att statens naturvårdsverk får i uppdrag att lämna förslag på hur värdefulla våtmarker kan restaureras,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att forskningsresurser satsas på förädling mm inom skogsbruket,
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att den lokala genetiska variationen måste behållas,
6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att skogsbruket måste ges en inriktning som minimerar kväveläckaget,
7. att riksdagen till skogsstyrelsen under rubrik D 7, bil. 11, prop 88/89:100, anslår ett förhöjt anslag om 10 miljoner kronor för kalkningsförsök.

Stockholm den 24 januari 1989

Lars Werner (vpk)

Bertil Måbrink (vpk)

Lars-Ove Hagberg (vpk)

Margó Ingvardsson (vpk)

Paul Lestander (vpk)

Berith Eriksson (vpk)

Bo Hammar (vpk)

Hans Petersson (vpk)

Annika Åhnberg (vpk)

